

Literatura polityczna polskiego oświecenia

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Gra dydaktyczna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: oprac. Wierszyk o charakterze paszkwilowym został przyklejony do pomnika króla Jana III Sobieskiego w Łazienkach.
- Źródło: Jakub Jasiński, *Do Narodu*, 1794.
- Źródło: Julian Ursyn Niemcewicz, *Na hersztów targowickich*, Wiedeń 1793.
- Źródło: Franciszek Salezy Jezierski, *Katechizm o tajemnicach rządu polskiego*, Warszawa 1790, s. 3.

Literatura polityczna polskiego oświecenia

Źródło: domena publiczna.

Jak kształtowała się demokracja? Jakie są korzenie myśli społeczno-politycznej, stojącej u podłoża demokratycznych przemian w nowożytnej Europie? Jak rozwijały się idee wolnościowe w Polsce? Epoką, która dała początek znanej współcześnie politycznej sytuacji było oświecenie.

Refleksja nad organizacją państwa, która zapewni wolność i równość wszystkim obywatelom, stanowiła sedno oświeceniowej filozofii politycznej. Myśl, która inspirowała Rewolucję Francuską, pojawiła się także w polskiej publicystyce, a rezultatem reformatorskich działań była Konstytucja 3 maja.

Twoje cele

- Poznasz twórców i dzieła polskiej literatury politycznej okresu oświecenia.
- Przedstawisz kontekst polityczny dla literatury doby oświecenia.
- Wyjaśnisz znaczenie dzieł oświeceniowych dla rozwoju myśli politycznej w Polsce i Europie.

Przeczytaj

Literatura polityczna polskiego oświecenia

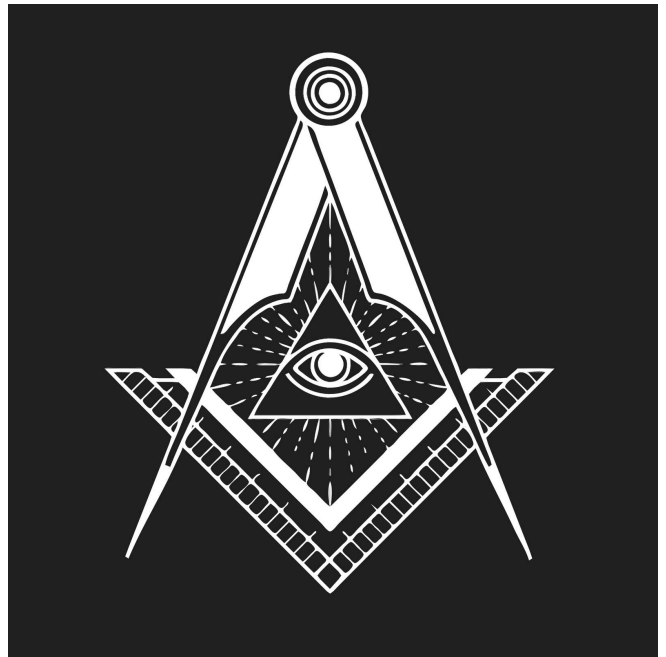
W latach osiemdziesiątych XVIII w. dojrzała w Polsce potrzeba naprawy kraju. Inspiracje dla reformatorów płynęły między innymi ze środowisk [masońskich](#) głoszących hasła równości oraz braterstwa ludzi i narodów; przykładem natomiast były dla nich ruchy niepodległościowe na świecie (uzyskanie niepodległości przez Stany Zjednoczone, a później rewolucja we Francji). Pojawiła się też literatura zaangażowana w sprawy państwa i społeczeństwa.

W roku 1787 ukazały się *Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego*, [traktat publicystyczny](#)

Stanisława Staszica, głoszący oświeceniowy program uzdrowienia i „ratowania Polski od podziału”. To program republikański, oparty na idei społecznej równości – pojawił się w nim między innymi postulat praw obywatelskich dla chłopstwa i mieszczan. Państwo chciał autor podporządkować szlachcie i mieszczanom (*Uwagi...* są więc wyraźnie antymagnackie), pełnię władzy dać parlamentowi, dla króla przewidział jedynie funkcje reprezentacyjne.

Wypowiadał się przeciwko. Ratunkiem przed zagrożeniami zewnętrznymi miało być stworzenie stutysięcznej armii i ofiarowanie polskiego tronu jednej z dynastii rządzących w sąsiednich krajach (była to wymuszona trudną sytuacją polityczną częściowa rezygnacja z dążeń republikańskich i wolnościowych Staszica).

W 1788 r. rozpoczął obrady Sejm Wielki (zwany Czteroletnim). Gdy obóz patriotyczny (reformatorski), skupiony wokół marszałka sejmu Stanisława Małachowskiego i Ignacego Potockiego, sprzymierzył się z bardziej radykalnymi reformatorami, którym

Symbol masonerii

Źródło: domena publiczna.

przewodził Hugo Kołłątaj, i z obozem królewskim - narodziła się Konstytucja 3 maja. Przeciwną, zachowawczą opcję reprezentowało tzw. stronnictwo hetmańskie, skupione wokół późniejszych: Franciszka Ksawerego Branickiego, Seweryna Rzewuskiego i Szczęsnego Potockiego. W atmosferze walki politycznej szczególnego znaczenia nabrała publicystyka polityczna.

Jan Matejko, *Konstytucja 3 Maja 1791 roku*, 1891

Źródło: domena publiczna.

Jedną z najważniejszych postaci Sejmu Wielkiego, Hugo Kołłątaj, autor [traktatu epistolarnego](#) *Do Stanisława Małachowskiego, referendarza koronnego*.

O przyszłym sejmie Anonima listów kilka (1788 - 1789), w wielu sprawach zgadzał się ze Staszicem, bliskie mu były poglądy republikańskie i reformatorskie, idea sojuszu szlachty i mieszczan przeciwko magnatom. Proponował zniesienie poddaństwa chłopów. Był rzecznikiem „łagodnej rewolucji” (tak określał swój program reform), w przeciwieństwie do gwałtownych zaburzeń społecznych. Odrzucenie projektu „łagodnej rewolucji” niesło, jego zdaniem, groźbę upadku państwa.

Wokół Hugona Kołłątaja zebrała się grupa pisarzy i specjalistów z różnych dziedzin, którą nazwano Kuźnicą Kołłątajowską. Członkowie Kuźnicy rozpowszechniali poglądy autora *Anonima listów kilka* w utworach literackich i publicystycznych.

Najwybitniejszym z nich był Franciszek Salezy Jezierski, nazywany Wulkanem Gromów

Kuźnicy. Jego dziełem (napisanym prawdopodobnie wspólnie z uczonym Janem Śniadeckim) jest ***Katechizm o tajemnicach rządu polskiego*** (1790). Ten utwór napisany w formie katechizmu (tj. pytań i odpowiedzi) satyrycznie przedstawiał sytuację i ustrój państwa polskiego, zawierał ostrą krytykę anarchii i samowoli szlacheckiej, słabości władzy królewskiej i bezradności sejmu, nadmiernie wysokiej pozycji szlachty w społeczeństwie przy równoczesnym odmawianiu praw innym stanom. Przykładem niech będzie fragment dzieła:

” Franciszek Salezy Jezierski

Katechizm o tajemnicach rządu polskiego

Pytanie: Jaka jest postać polityczna Polski?

Odpowiedź: Polska jest Królestwem, bezkrólewem, rzeczpospolitą.

Pytanie: Kto stworzył Rzeczpospolitą?

Odpowiedź: Przywileje i nierząd.

Źródło: Franciszek Salezy Jezierski, *Katechizm o tajemnicach rządu polskiego*, Warszawa 1790, s. 3.

Stanisław Staszic ponownie zabrał głos, pisząc ***Przestrogi dla Polski*** (1790). Przedstawił wizję społeczeństwa opartego na zasadach „**wolności, równości i własności**”. Uważał, że dla Polski ratunkiem mogą być albo rządy despotyczne (których jednak nie chciał), albo głębokie reformy społeczne, mogące wyzwolić wszystkie siły narodu. Przedstawił ideę monarchii konstytucyjnej, powrócił do pomysłu szlachecko-mieszczańskiej hegemonii, bronił uciskanych chłopów, wypowiadał się przeciwko magnatom, twierdząc, że „**z samych panów zguba Polski**”.

Czas Sejmu Wielkiego wiąże się też z powstawaniem ogromnej ilości druków ulotnych, najczęściej anonimowych. W dyskusjach brali udział przedstawiciele różnych opcji politycznych, w spory angażowały się także czasopisma. Wydawano przemówienia posłów, a także drobne przeważnie utwory poetyckie. Wiersze te publikowano zwykle anonimowo, wśród ich twórców znaleźli się jednak wybitni poeci, tacy jak Franciszek Zabłocki (znakomity komediopisarz) czy Julian Ursyn Niemcewicz – poseł i poeta (napisana przez niego w 1791 r. komedia polityczna ***Powrót posła*** stanowi jeden z najlepszych – także artystycznie – przykładów literatury zaangażowanej w sprawę kraju z okresu Sejmu Wielkiego).

Autorzy ulotnej poezji krytykowali króla:

” Sto tysięcy na pomnik! Ja bym dwakroć łożył, [gdyby Staś był skamieniał, a Jan III ożył.](#)

Źródło: oprac. Wierszyk o charakterze paszkwilowym został przyklejony do pomnika króla Jana III Sobieskiego w Łazienkach.

Szczególną popularność zyskał [paszkwil](#), forma niezwykle skuteczna w walce politycznej. Jego bohaterami stali się przede wszystkim zdrajcy ojczyzny, założyciele konfederacji targowickiej. Niemcewicz pisał w wierszu ***Na hersztów targowickich*** (1792):

” Julian Ursyn Niemcewicz

Na hersztów targowickich

[...] Był sejm z cnotliwych złożony,
Co przywiódł do świetności kraj długo zhańbiony
[...]
lecz byli zdrajcy, co kraj zburzyli szczęśliwy,
był Szczęsny, był Rzewuski, Branicki zdrażliwy
i Kossakowskich chytre i zwodnicze plemię...
Ci zgubili na zawsze tę nieszczęsną ziemię.
Przyszli nie z Polakami, lecz z obcymi hordy
wiodąc z sobą zniszczenie, śmierć i srogie mordy.

Źródło: Julian Ursyn Niemcewicz, *Na hersztów targowickich*, Wiedeń 1793.

Odrębny charakter miała poezja okresu powstania kościuszkowskiego, dla której inspiracją były odgłosy rewolucyjnego terroru z Francji. Utwory zyskały nowy, rewolucyjny, [jakobiński](#) charakter. Nawoływały do odrzucenia dawnego porządku świata i religii, do krwawej rozprawy z możnymi (zwłaszcza z targowiczaniem), nawet z królem, głosiły hasła wolności, równości i braterstwa. Wzywano do walki pod sztandarami Kościuszki, a jego samego czczono jako wodza i „dobrego Naczelnika”. Najwybitniejszym twórcą poezji jakobińskiej był bohaterski obrońca Pragi, Jakub Jasiński. W wierszu ***Do narodu*** (1794) pisał on:

” Jakub Jasiński

Do Narodu

Narodzie! czas nie ufać w żadne zaręczenia,
w tobie samym jest zakład zguby lub zbawienia!
Nie dbaj na to, żeś w ciężkie kajdany się dostał,
gdzie lud rzekł: „Chcę być wolnym” – zawsze wolnym został!
Niechaj ci w myśli stoją przykłady Zachodu,
co są siły tyranów, a co moc narodu.

[...]

Idźcie, mężni młodzieńce, pełni świętej cnoty,
mścić się waszych ucisków i naszej sromoty;
idźcie, ojczyzna żąda, by wasz miecz wygładził
razem tego, co naszedł, i tego, co zdradził.

Źródło: Jakub Jasiński, *Do Narodu*, 1794.

Portret Jakuba Jasińskiego, autor nieznany

Źródło: domena publiczna.

Utwór Józefa Pawlikowskiego ****Czy Polacy wybić się mogą na niepodległość?**** (1800), powstały z inspiracji Tadeusza Kościuszki i wydany w Paryżu, zapowiadał już

nową epokę w dziejach literatury i narodu polskiego. Zawierał bowiem wskazówki dla ruchu niepodległościowego i wojny partyzanckiej. Opierał się na koncepcji wywalczenia niepodległości własnymi siłami Polaków dzięki uwolnieniu chłopów i, w efekcie, ogólnonarodowemu powstaniu. Do tej wydanej bezimiennie broszury chętnie odwoływali się romantycy.

Słownik

anarchia

(gr. – bezrząd) – ustrój polityczno-społeczny, w którym nie ma ośrodków władzy i nie obowiązują normy prawne; także stan chaosu i nieporządku; dezorganizacja powstała wskutek braku lub niemocy ośrodków władzy; stan bezpaństwowy

masoneria

(wolnomularstwo) – międzynarodowe stowarzyszenie powstałe w XVIII w; masoni głosili hasła liberalne i równościowe, w krajach katolickich także antyklerykalne; podstawową jednostką organizacyjną wolnomularzy jest loża, w ramach której odbywają się otoczone tajemnicą obrzędy; pierwsza loża powstała w 1717 r. w Anglii; Polska nie pozostała w tyle – w naszym kraju loża masońska została utworzona już w 1742 r.; wolnomularzami byli przede wszystkim intelektualiści, działacze polityczni, wojskowi, a nawet panujący (członkiem loży masońskiej był na przykład książę Józef Poniatowski); ze względu na przynależność do masonerii osób z warstw uprzywilejowanych, posiadających władzę oraz tajemniczość, jaka otacza ich działania, jak również na jej międzynarodowy charakter i liberalne hasła, wolnomularstwo otoczone jest złowrogą sławą; w myśl tak zwanej spiskowej koncepcji dziejów to masoneria rządzi światem (takie przekonanie utrzymuje się od powstania łóż aż do dnia dzisiejszego)

traktat publicystyczny

traktat to rozprawa (zwykle obszerna) podejmująca najważniejsze problemy danej dziedziny, natomiast publicystyka jest wypowiedzią na tematy aktualne: polityczne, społeczne czy kulturalne

traktat epistolarny

traktat mający formę listów – epistolografia jest sztuką pisanie listów

liberum veto

(łac. – wolne nie pozwalam) – było to prawo, w myśl którego każdy z posłów mógł zerwać obrady sejmu i unieważnić wszystkie przyjęte uchwały; początkowo traktowane przez szlachtę jako gwarancja wolności, ale niestosowane, z poczucia odpowiedzialności za losy ojczyzny. Jako pierwszy zerwał sejm poseł Władysław Siciński, w 1652 r.; w XVIII w. posłowie już bardzo skwapliwie korzystali z tego prawa, *liberum veto* stało się więc symbolem warcholstwa szlachty; zniesienie tego przywileju było jednym z ważniejszych postulatów Sejmu Czteroletniego; ostatecznie Konstytucja 3 maja wprowadziła zasadę przyjmowania uchwał większością głosów i tym samym zakończyła niechlubny okres w dziejach polskiego parlamentaryzmu

targowiczanie

uczestnicy magnackiego spisku przeciwko reformom wprowadzonym przez Konstytucję 3 maja; nazwa grupy związana jest z utworzonym przez nich rzekomo w Targowicy 14 maja 1792 r. związkiem (w rzeczywistości konfederacja została podpisana wcześniej w Moskwie); targowiczanie wezwali na pomoc wojska rosyjskie, co dało początek wojnie 1792 r.; pod osłoną wojsk rosyjskich konfederacji przez kilka miesięcy rządili Polską, grabiąc skarb; zostali usunięci przez carycę Katarzynę po II rozbiórze Polski; odtąd targowiczaniem określano po prostu zdrajców; najważniejszymi członkami grupy byli: hetman polny koronny Seweryn Rzewuski, bracia Józef i Szymon Kossakowscy (za zdradę ojczyzny powieszoni w 1794 r.), hetman wielki koronny Franciszek Ksawery Branicki i Stanisław Szczęsnny Potocki (ten ostatni, choć niesławnej pamięci, może być choć w części usprawiedliwiony, był bowiem ograniczony umysłowo, co nie przeszkodziło mu zresztą przez krótki czas sprawować w kraju najwyższą władzę)

paszkwil

(wł. *pasquillo*) – utwór wymierzony przeciwko konkretnej osobie, ośmieszający ją i zniesławiający; celem paszkwilu jest kompromitacja człowieka, przeciwko któremu jest wymierzony, w oczach opinii publicznej; ze względu na swój

charakter paszkwil jest zwykle anonimowy (niewielu twórców ma odwagę podpisać się pod utworem tego typu)

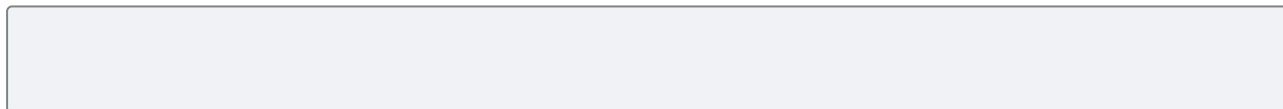
jakobini

działający w XVIII w. zwolennicy radykalnych przemian ustrojowych i społecznych; w Polsce jakobini związani byli z obozem patriotycznym i domagali się pełnych praw dla mieszczan, zniesienia pańszczyzny, a po roku 1794 także bezwzględnego ukarania zdrajców i utworzenia republiki

Prezentacja TED

Polecenie 1

Na podstawie wykładu prof. Andrzeja Fabianowskiego przedstaw problematykę literatury politycznej polskiego oświecenia.

Film dostępny pod adresem [/preview/resource/RhFYqIkc3jimP](https://www.ted.com/preview/resource/RhFYqIkc3jimP)

Film pod tytułem Literatura polityczna polskiego oświecenia.

Polecenie 2

Profesor Fabianowski poświęca szczególną uwagę dziełu ks. Stanisława Leszczyńskiego. *Głos wolny wolność ubezpieczający*. Podaj powody znaczenia tego dzieła dla historii Polski i Europy, o których wspomina wykładowca.

Ćwiczenie 1

Zaznacz, jaką metaforą Polski posługuje się ks. Stanisław Leszczyński w dziele *Głos wolny wolność ubezpieczający*.

metafora ojczyzny jako matki

metafora domu popadającego w ruinę

metafora wędrówki

Ćwiczenie 2

Na podstawie wykładu przyporządkuj tytuły dzieł oświeceniowych do ich autorów.

ks. Stanisław Konarski

Przestrogi dla Polski

Prawo polityczne narodu polskiego

Julian Ursyn Niemcewicz

Do Stanisława Małachowskiego anonimowa listów kilka

Konstytucja 3 maja (współautor)

Stanisław Staszic

O poprawie wad wymowy

O skutecznym rad sposobie

Powrót pośła

Józef Wybicki

Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego

Katechizm o tajemnicach rządu polskiego

Hugo Kołłątaj

Myśli o równowadze politycznej w Europie

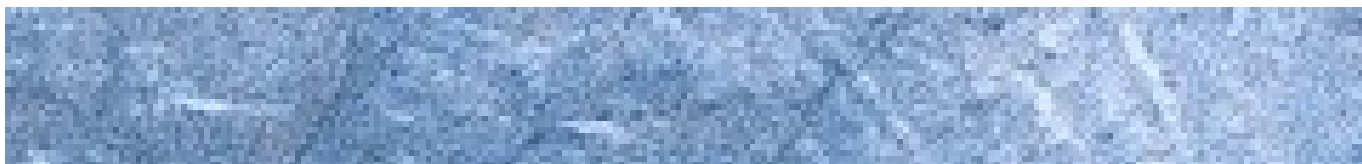
Mazurek Dąbrowskiego

Franciszek Salezy Jezierski

Gra dydaktyczna

Polecenie 1

Zagraj i sprawdź swoją wiedzę na temat literatury politycznej polskiego oświecenia. Na odpowiedź na wszystkie pytania masz 5 minut. Jeżeli zdarzyło ci się popełnić błąd, po zakończonym teście sprawdź, które odpowiedzi są niepoprawne i spróbuj jeszcze raz.

Test

Zagraj i sprawdź swoją wiedzę na temat literatury politycznej polskiego oświecenia, biorąc udział w grze.

Poziom trudności:

InteractiveTest.di

fficultyLevel.easy

Limit czasu:

5 min

Twój ostatni wynik:

-

Trwa wczytywanie...

Polecenie 2

Ułóż własne pytanie testowe, które mogłoby się pojawić w quizie dotyczącym literatury politycznej polskiego oświecenia.

Słownik

antyslawizm

(niem. *Slawenfeindlichkeit*) – sławofobia, rodzaj rasizmu charakteryzującego się niechęcią wobec Słowian

panslawizm

(gr. *pan* – wszech- + łac. *Slavi* – Słowianie) – nazwa prądów ideologicznych o różnym zabarwieniu politycznym, mających na celu zjednoczenie Słowian

rojalizm

(fr. inaczej: monarchizm ze stgr. *monarchía* – jedynowładztwo) – opowiadanie się za monarchiczną formą rządów; przekonania monarchistyczne

Dla nauczyciela

Autor: Maria Gniłka-Somerlik

Przedmiot: Język polski

Temat: Literatura polityczna polskiego oświecenia

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

- 8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;
- 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
- 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;
- 13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;
- 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;
- 16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- 7) stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność;

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

5. dokonuje krytycznej selekcji źródeł;

Lektura uzupełniająca

14) Stanisław Staszic, Przestrogi dla Polski (fragmenty);

Kształowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przedstawia kontekst polityczny dla epoki oświecenia;
- wskazuje dzieła o charakterze politycznych epoki oświecenia;
- analizuje poglądy polityczne czołowych pisarzy polskiego oświecenia;
- wyjaśnia, w jaki sposób kształtowała się demokracja w oświeceniu i jaki wpływ miała na literaturę.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- metoda akwarium.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją

Uczniowie powinny znać periodyzację epoki oświecenia.

Faza wprowadzająca

Nauczyciel pyta uczniów, czy literaci powinni reagować na sytuację społeczno-polityczną. Jeśli tak, to w jakim celu? Czemu to służy? I czy wspólnie można podać przykłady takiej literatury? Po ogólnoklasowej dyskusji na ten temat nauczyciel informuje uczniów, że taka działalność literacka była bardzo popularna w okresie oświecenia i miała niebagatelny wpływ na rozwój demokratycznej postawy narodu, której doświadczamy do dziś. Następnie nauczyciel prezentuje „Wprowadzenie” do lekcji i jej cele oraz zapisuje temat na tablicy.

Faza realizacyjna

Uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj” i formułują notatki na temat najważniejszych autorów i tytułów ich dzieł o charakterze politycznym. Ta wiedza będzie konieczna do poprawnego rozwiązania gry edukacyjnej. W następnym kroku uczniowie zapoznają się z wykładem prof. Fabianowskiego i wykonują przyporządkowane polecenia i ćwiczenia. Nauczyciel może dodatkowo zaprezentować fragmenty omawianego przez wykładowcę utworu ks. Stanisława Konarskiego *Głos wolny wolność ubezpieczający*.

Faza podsumowująca

Uczniowie odpowiadają na pytania w podsumowującej zdobytą wiedzę grze edukacyjnej.

Materiały dodatkowe:

- Mieczysław Klimowicz, *Oświecenie*, Warszawa 1998.
- ks. Stanisław Konarski, *Głos wolny wolność ubezpieczający*, dostępny na: polona.pl

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Prezentacja TED” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.